

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Н. Г. СЕЙСЕБАЄВА, кандидат економічних наук
(Запорізький національний університет)

Анотація. У статті доведено, що відновлення економічного зростання в Україні та країнах СНД зумовило відновлення, а потім і зростання виробництва продукції машинобудування в 2000-х рр. Визначено, що її здатність конкурувати на світових ринках була значно послаблена, хоча збереглися старі технологічні надбання та людський капітал в окремих галузях. Доведено, що мова йде здебільшого про підприємства військово-промислового комплексу, які ще можуть дозволити Україні зайняти ніші в певних сегментах світового ринку. Доведено, що метал і енергетичні ресурси є основними матеріальними складниками собівартості продукції машинобудування, тому протягом тривалого періоду Україна зберігала високу конкурентну перевагу у процесі їх виробництва, пов'язану з наявністю розвинутого сектора металургії та доступом до дешевої енергії. Однак із розвитком ринкових відносин у перехідних економіках вона частково її втратила, оскільки ціна енергоносіїв, постачальником яких здебільшого була Росія, стрімко зросла в другій половині 2000-х рр., так само як і ціна металу, який активно експортується. Доведено, що для виробництва дуже багатьох видів продукції потрібні компоненти, що виробляють у країнах колишнього СРСР, які так само пережили економічне падіння в 1990-х рр., а тому не завжди змогли зберегти виробництва та технології.

Ключові слова: конкуренція, якість, ціна, сегмент світового ринку, розвиток, тенденції, розвиток, сегмент, виробництво продукції машинобудування, доходи, витрати, збитки.

Вагомий внесок у дослідження особливостей розвитку підприємств машинобудування зробили такі українські вчені: Н. Польова [1], І. Бураковський [2], В. Мовчан [2], О. Маслак [4], Л. Захаркіна [5], Ю. Ключ [6] та ін. У наукових працях зазначених авторів висвітлюються лише окремі аспекти діяльності підприємств машинобудування, а також питання управління інноваційною діяльністю в умовах ринкових відносин у сучасній економіці України. Проте слід зазначити, що в науковій літературі ще недостатньо розроблені питання щодо управління розвитком підприємств машинобудівної промисловості.

Метою статті є дослідження тенденцій розвитку галузі машинобудування на сучасному етапі.

Загальносвітовою тенденцією розвитку галузі машинобудування на сучасному етапі є зниження частки традиційних підгалузей машинобудування (так званої низькотехнологічної продукції) при одночасному зростанні обсягів експорту продукції електротехнічного

та електронного машинобудування. Ця тенденція не є характерною для України з вищевказаних причин. Відповідно до UNCTAD/WTO, частка експорту таких товарів у цьому сегменті світового ринку 2008 р. для України становила лише 0,15 %. Незначними, на жаль, є також відповідні частки й решти підгалузей машинобудування, за винятком групи «Залізничні та трамвайні локомотиви, рухомий склад, обладнання», відповідний показник для якої становив 7,2 % світового експорту. При цьому Україна увійшла в ТОП-5 найбільших експортерів цієї продукції, поступившись лише Китаю, Німеччині та США, що вказує на її сильні конкурентні позиції в цьому секторі.

Загалом, на ринках розвинених країн у галузі машинобудування панує жорстка конкуренція, де, крім якості та ціни, вагому роль відіграє політичний фактор, зокрема багаторічні налагоджені зв'язки з партнером і авторитет виробника. Це значно погіршує умови входження української продукції у цей сегмент світового ринку. Присутність вітчизняної

продукції машинобудування на ринках розвинутих країн можлива за умови, якщо вона є вузькоспеціалізованою або виробництво такої продукції у такій країні економічно недоцільне [1, с. 29].

Однією з найбільш високотехнологічних підгалузей машинобудування є оборонна промисловість, що традиційно посідає особливе місце у сфері машинобудування та є конкурентоспроможною на міжнародному ринку. За даними SIPRI [2, с. 94], Україна посідає 16 місце серед країн-експортерів зброї. Проте останніми роками оборонна промисловість втратила свою частку в галузі і має значно менший вплив на розвиток промисловості через невизначеність державної політики та непрозорість наявних угод. Отже, її експортний потенціал залишається недостатньо використаним.

На шляху до реалізації можливостей нарощення виробництва продукції машинобудування в Україні наявні й певні проблеми, пов'язані з регуляторним середовищем. Державне регулювання сфери машинобудування на сучасному етапі зосереджено здебільшого на митному регулюванні та наданні податкових пільг, причому сьогодні спостерігають тенденцію до скорочення рівня підтримки.

Зокрема, у травні 2010 р. Кабінет Міністрів України скасував Постанову «Про введення тимчасової 13-відсоткової надбавки до діючої ставки ввізного мита», яка була прийнята у березні 2009 р. Ця Постанова передбачала тимчасове встановлення надбавки в розмірі 13 % до чинного тарифу імпортного мита для легкових автомобілів і мала антикризовий протекціоністський характер [3]. Проте введення надбавки виявилось низькоефективним заходом: ціни на імпортні автомобілі в Україні впродовж 2009 р. не зростали, а впровадження цієї норми в 2009 р. призвело до втрат бюджету через різке зменшення обсягів імпорту названих товарів (замість очікуваного збільшення надходжень до бюджету). Крім того, у разі збереження надбавки проти України могли б бути застосовані заходи у відповідь із боку країн-членів СОТ.

Розглядаючи політику держави у сфері податкового регулювання галузі, слід зазначити, що переважна більшість податкових пільг

для сектора машинобудування була скасована 2005 р., а пільги, що діяли впродовж періоду кризи, були тимчасовими. Однак деякі податкові пільги, впроваджені в рамках антикризових заходів наприкінці 2008 – на початку 2009 рр., є чинними й наразі.

Зокрема, мова йде про тимчасове звільнення (до 1 січня 2019 р.) від оподаткування податком на додану вартість операцій із імпорту техніки, обладнання, устаткування, що використовуються у галузі розвитку альтернативних видів енергії. Також від оподаткування ввізним митом звільнюються устаткування та комплектуючі, що використовуються для виробництва устаткування, яке працює на нетрадиційних і поновлюваних джерелах енергії, що виробляє альтернативні види палива, а також для енергозберігаючого обладнання і виробів (за умови якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні).

Додатково низку пільг до 2015–2016 рр. для літакобудівної та космічної галузі було передбачено при ухваленні Закону про Державний бюджет на 2014 р. Серед основних пільг слід назвати звільнення від сплати ПДВ і ввізного мита для деяких визначених товарів і від плати за землю.

При цьому всі підприємства постають перед труднощами, пов'язаними з поверненням ПДВ при експорті, а також із процедурами оподаткування. Часто машинобудівна продукція має тривалий виробничий цикл, протягом якого підприємство не отримує доходів, а несе тільки витрати і, відповідно, показує збитки. Деякі підприємства, особливо ті, що розташовані на території великих міст і займають великі ділянки, несуть тягар збільшення сум податку на землю. Багато проблем виникають через процедури сертифікації продукції, дотриманням міжнародних стандартів і правил.

Велику кількість бар'єрів при веденні бізнесу змушені долати машинобудівні підприємства, що залишаються в державній власності. Здебільшого вони пов'язані з обмеженнями у прийнятті операційних та інвестиційних рішень, бюрократичними процедурами контролю та звітності, відсутністю мотивації менеджерів тощо [4, с. 129].

Однак основною проблемою залишається відсутність у держави стратегічного бачення розвитку економіки та машинобудівного сектора зокрема. Сьогодні більшість програмних заходів із боку держави мають надто загальний характер і не можуть бути реалізовані через низьку якість державного управління та брак державних коштів. Зокрема гостро не вистачає обігових коштів на фінансування інвестиційних проектів на підприємствах авіабудування, оборонно-промислового комплексу, машинобудування.

Отже, український сектор машинобудування ще перебуває в стадії трансформації та зламу успадкованих ще з часів СРСР структур і схем діяльності. Присутність держави та її вплив на ринок усе ще дуже відчутні в секторі машинобудування, що можна оцінити негативно, зважаючи на якість і ефективність державного управління.

Міжнародна торгівля, вочевидь, відіграє важливу роль в економічному житті України та у підвищенні рівня життя її населення. Зважаючи на відкритість країни, експортно-орієнтовані галузі є одним із значущих джерел доходу громадян, а імпорту забезпечує кращий доступ до нових технологій, нових медичних препаратів, нових продуктів тощо.

На сьогодні у країні сформовано досить ліберальний торговельний режим, зважаючи на рівень ввізних мит. До того ж, із ключовими торговельними партнерами Україна або вже уклала, або веде переговори про створення зони вільної торгівлі, що дозволяє говорити про потенційно безмитну торгівлю.

Відповідно, сьогодні на перший план виступають питання допомоги в інтересах торгівлі, які спрямовані на виконання складніших завдань внутрішнього реформування і зниження нетарифних обмежень.

Торговельна політика України повинна бути спрямована на забезпечення ефективної участі в міжнародній торговельній системі, що базується на правилах, які сформувалися сьогодні у світі, та максимально ефективного використання можливостей, що створюються вільним рухом ресурсів за часів глобалізації.

Ефективність торговельної політики залежить від конкретного стану макроекономіч-

ного, соціального та політичного середовища. В свою чергу, відповідні зміни середовища також вимагають змінити конфігурацію торговельної політики та стратегії.

Найважливішими вихідними передумовами формування торговельної політики та водночас викликами для України є:

- забезпечення стабільного макроекономічного середовища;
- створення сприятливого середовища для бізнесу;
- розвиток і модернізація м'якої та фізичної інфраструктури;
- удосконалення діяльності ринкових інститутів;
- розвиток спроможності брати участь у міжнародних торговельних переговорах і впливати на зміни механізму функціонування світової торговельної системи;
- спроможність приватного сектора виробляти конкурентоспроможні товари та послуги, причому дотримання відповідних стандартів і вимог слід розглядати як важливий інструмент посилення позицій на традиційних ринках і виходу на нові ринки;
- політика в галузі конкуренції;
- розвиток освіти та науки;
- ефективність ринку праці та захисту навколишнього середовища, які пов'язані з торгівлею;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій у бізнесі та державному управлінні;
- участь у регіональному економічному співробітництві;
- вплив глобалізації на внутрішні соціально-економічні процеси тощо.

Вироблення торговельної політики має стати ефективним процесом, який складається з чотирьох компонентів: ситуаційного аналізу, спрямованого на ідентифікацію обмежень і можливостей; формулювання стратегії та визначення інструментів її реалізації; процесу практичної реалізації прийнятих рішень; моніторингу та оцінювання, які мають здійснюватись на регулярній основі [5]. Отже, ефективність процесу торговельної політики визначається як ефективністю кожного його компонента, так і якістю зв'язку між ними. Саме

ці міркування покладені в основу відповідних пропозицій щодо торговельної політики.

Слід також зазначити, що багато заходів, необхідність яких визначена міжнародними зобов'язаннями України, які впливають із членства в СОТ, угод і домовленостей із Євросоюзом тощо, повністю відповідають логіці та змісту концепції «допомоги в інтересах торгівлі» (Aid for Trade). До того ж, в Україні вже реалізована та реалізується низка проектів технічної допомоги у сфері торгівлі та торговельної політики і пов'язаних з ними

секторах [6]. Тому запропонована матриця містить лише найважливіші пропозиції щодо сприяння розвитку торгівлі та посилення ефективності торговельної політики, які доповнюють або уточнюють відповідні наміри та плани.

Питома вага Запорізької області за чисельністю постійного населення зменшилася на 0,1 % при зростанні у 2012 р., порівняно з 2011 р., на 0,9 % і на 0,7 %, порівняно з 2010 р., але зниженні на 0,3 %, порівняно з 2005 р., та на 1,9 %, порівняно з 2000 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага Запорізької області в Україні за 2005–2012 рр. [7, с. 20–21], %

Показник	Рік				
	2005	2009	2010	2011	2012
Територія	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Чисельність постійного населення (на кінець року)	4,0	4,0	3,9	3,9	3,9
Промисловість					
Обсяг промислової продукції	7,3	6,6	6,3	6,1	7,0
Дроти та кабелі електричні низьковольтні на напругу до 1000 В	4,8	9,2	9,6	8,7	10,6
Дроти та кабелі електричні високовольтні на напругу понад 1000 В	23,3	70,6	40,3	43,8	–
Автомобілі легкові	46,9	55,0	46,3	57,3	55,2
Автомобілі вантажні	47,9	75,1	58,3	28,4	24,6
Електроенергія	26,0	28,6	26,9	25,3	25,0

При цьому питома вага виробництва легкових автомобілів є дуже значною і 2012 р. становила 55,2 %, що більше на 9,1 %, ніж 2010 р., але менше на 1,9 %, ніж 2011 р.

Питома вага валового регіонального продукту Запорізької області 2011 р. становила 3,8 %, що є досить хорошим показником порівнянню з іншими регіонами України.

Виробництво промислової продукції в Запорізькій області 2011 р. зросло на 6 % проти 2010 р., і на 8 % проти 2009 р., але 2012 р. проти 2011 р. випуск промислової продукції знизився на 3,0 %.

Упродовж 2012 р. спостерігалось також зниження показників виробництва продукції промислових підприємств проти 2011 р. (табл. 2), тоді як упродовж 2011 і 2010 рр. виробництво продукції промислових підпри-

ємств зросло відповідно на 6,3 і 7,8 %. 2005 р. спостерігалось зростання всіх соціально-економічних показників розвитку Запорізької області, але потрібно відмітити негативну тенденцію – випереджаюче зростання споживчих цін.

2012 р. у Запорізькій області спостерігалось зниження виробництва електричних трансформаторів (табл. 3).

Більше ніж удвічі знизилось виробництво реакторів електричних, котушок індуктивності та перетворювачів статичних електричних, пристроїв керування електричних комплектних низьковольтних; знизилось майже вдвічі виробництво апаратури електричної низьковольтної. У значній мірі знизилася і кількість вироблених легкових і вантажних автомобілів.

Таблиця 2

**Індекси соціально-економічних показників розвитку Запорізької області
упродовж 2005–2012 рр., % до попереднього року [5, с. 18]**

Показник	Рік				
	2005	2009	2010	2011	2012
Продукція промисловості	103,7	69,3	107,8	106,3	96,8
Продукція сільського господарства	105,9	88,1	102,1	114,3	80,8 ²
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року)					
по Україні	110,3	112,3	109,1	104,6	99,8
по області	111,9	113,0	109,7	104,6	99,3
Експорт товарів та послуг	110,9	51,9	117,0	130,2	97,5 ²
Імпорт товарів та послуг	137,9	33,1	115,5	160,8	88,8 ²

Таблиця 3

**Виробництво основних видів промислової продукції у Запорізькій області
протягом 2005–2012 рр. [8, с. 34]**

Показник	Рік				
	2005	2009	2010	2011	2012
Трансформатори електричні, шт.	46884	20251	29093	34727	23769
Реактори електричні, котушки індуктивності та перетворювачі статичні електричні, шт.	9510	5293	4975	6636	3243
Апаратура електрична високовольтна, шт.	62257	79085	94490	168166	170331
Апаратура електрична низьковольтна, тис. шт.	807,9	534,5	500,1	793,6	422,6
Пристрої керування електричні комплектні низьковольтні, шт.	5669	4722	3586	4262	2078
Дріт ізольований обмотувальний, т	5036	6975	–	–	–
Дроти та кабелі електричні низьковольтні на напругу до 1000 В, км	22921	35208	49129	57205	53858
Дроти та кабелі електричні на напругу більше 1000 В, км	4932	7127	3670	5163	–
Автомобілі легкові, шт.	90029	36141	34873	55879	38477
Автомобілі вантажні, шт.	6710	1878	2855	910	721

Індекси промислової продукції у Запорізькій області за видами економічної діяльності протягом 2009 та 2012 рр. знижувались, тоді як з 2000 по 2011 рр. – зростали, що свідчить про проблеми на промислових підприємствах.

Аналогічна ситуація спостерігається і на підприємствах машинобудівної галузі, що підтверджує загостреність кризи на цих підприємствах: падіння обсягу виробництва на підприємствах машинобудування 2009 р. становило 36,0 %, а 2012 р. – 3,5 %, що більше ніж по всій промисловості (табл. 4).

У Запорізькій області обсяги промислової продукції 2012 р. знизилися проти 2011 і 2010 рр.

Саме значне зниження обсягів виробництва промислової продукції, а також продукції підприємств машинобудування потрібно впровадити інновації в їх діяльність. 2011 р. значно зросла кількість підприємств Запорізької області, які займалися інноваційною діяльністю (табл. 5). Разом із тим 2012 р. кількість таких підприємств зменшилась у порівнянні з попередніми роками, а обсяги реалізованої ін-

новаційної продукції 2012 р. значно знизилася, що призвело і до зниження питомої ваги реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції до 2,2 %.

Інновації на промислових підприємствах Запорізької області упроваджуються здебільшого за рахунок нових видів продукції, освоєння яких зросло 2012 р. майже вдвічі проти 2011 р. і попередніх років (табл. 6).

Таблиця 4

Індекси промислової продукції за видами економічної діяльності у Запорізькій області за 2005–2012 рр., % до попереднього року [5, с. 33]

Показник	Рік				
	2005	2009	2010	2011	2012
Промисловість	103,7	69,3	107,8	106,3	96,8
Добувна промисловість	104,8	82,3	106,6	113,7	99,5
Переробна промисловість, у тому числі	105,2	64,0	108,9	108,4	96,1
машинобудування	107,5	48,1	108,2	114,2	96,5
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	93,7	94,1	104,1	97,2	99,6

Таблиця 5

Інноваційна діяльність промислових підприємств Запорізької області продовжу 2005–2012 рр. [5, с. 126]

Показник	Рік				
	2005	2009	2010	2011	2012
Кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, од.	37	31	22	116	115
Питома вага інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	9,8	7,0	5,3	27,6	29,8
Обсяги реалізованої інноваційної продукції (робіт, послуг), млн грн	3201,5	2144,9	1979,0	2490,3	1671,6
Питома вага реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	9,5	4,3	3,1	3,2	2,2

Таблиця 6

Упровадження інновацій на промислових підприємствах Запорізької області протягом 2005–2012 рр. [5, с. 126]

Вид інновацій	Рік				
	2005	2009	2010	2011	2012
Упроваджено нових технологічних процесів, у тому числі	351	134	170	509	114
маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних	93	33	21	52	40
Освоєно виробництво нових видів інноваційної продукції, найменувань, із них	86	132	114	619	446
нових видів техніки	58	69	48	97	156

2012 р. проти 2011 р. спостерігалось зниження впровадження нових технологічних процесів, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних процесів. Зни-

зилася також кількість інноваційно активних підприємств, а також обсяг реалізованої інноваційної продукції (табл. 7).

Таблиця 7

Інноваційна діяльність підприємств за видами промислової діяльності в Запорізькій області за 2012 р. [5, с. 128]

Вид промислової діяльності	Кількість інноваційно активних підприємств		Обсяг реалізованої інноваційної продукції	
	усього	у відсотках до загальної кількості промислових підприємств	усього, млн грн	у відсотках до загального обсягу реалізованої промислової продукції
Промисловість	115	29,8	1671,6	2,2
Добувна промисловість	2	14,3	–	–
добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	2	14,3	–	–
Переробна промисловість	97	29,3	1671,6	3,1
у тому числі				
- машинобудування	35	31,8	1060,2	6,2
- виробництво машин та устаткування	12	21,1	49,4	5,0
- виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	16	45,7	850,2	14,8
- виробництво транспортних засобів та устаткування	7	38,9	160,6	1,5
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	16	39,0	–	–

З табл. 7 видно, що 2012 р. у Запорізькій області на підприємствах машинобудування питома вага інноваційно активних підприємств становила 31,8 % при питомій вазі інноваційної продукції 56,2 %.

Відтак, українським підприємствам доводиться адаптуватися до нових умов і шукати нових постачальників, виробити яких не завжди технологічно підходять для продукції, що виробляється в Україні, а кошти для масового технологічного оновлення недоступні в потрібних обсягах. При цьому позитивно можна оцінити той факт, що людський ресурс було втрачено не повністю, внаслідок чого деякі інновації розробляються і подекуди впроваджуються. Разом із тим брак фінансових ресурсів негативно впливає на можливість масового

доступу українських фахівців до нових розробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Польова Н. М. Потенціал інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: критерії та методичні підходи / Н. М. Польова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 7. – С. 28–30.

Polova N. M. Potentsial innovatsiinoi diialnosti mashynobudivnykh pidprijemstv: kryterii ta metodychni pidkhody / N. M. Polova // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2009. – № 7. – S. 28–30.

2. Бураковський І. Вплив торговельної політики на людський розвиток / Ігор Бураковський, Вероніка Мовчан. – Київ : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2011. – 132 с.
- Burakovskiy I. Vplyv torhovelnoi polityky na liudskiy rozvytok / Ihor Burakovskiy, Veronika Movchan. – Kyiv : Analychno-doradchuyi tsentr Blakytnoi strichky, 2011. – 132 s.
3. Постанова КБУ «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України: від 18 берез. 2009 р. № 230 «Про скасування тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита» : від 12.05.2010 р. № 342 // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 87.
- Postanova KBU «Pro vyznannia takoiu, shcho vtratyla chynnist, postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy: vid 18 berez. 2009 r. № 230 «Pro skasuvannia tymchasovoi nadbavky do diiuchykh stavok vviznoho myta» : vid 12.05.2010 r. № 342 // Uriadovyi kur'ier. – 2010. – № 87.
4. Маслак О. І. Особливості впливу інноваційної діяльності на рівень стратегічної стійкості підприємства / О. І. Маслак, І. В. Мовчан // Наука й економіка. – 2011. – № 4 (24). – С. 128–131.
- Maslak O. I. Osoblyvosti vplyvu innovatsiinoi diialnosti na riven stratehichnoi stiikosti pidpriemstva / O. I. Maslak, I. V. Movchan // Nauka i ekonomika. – 2011. – № 4 (24). – S. 128–131.
5. Захаркіна Л. С. Стратегічне планування в системі управління інноваційним розвитком машинобудівних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Л. С. Захаркіна. – Суми, 2011. – 20 с.
- Zakharkina L. S. Stratehichne planuvannia v systemi upravlinnia innovatsiinym rozvytkom mashynobudivnykh pidpriemstv : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : spets. 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy» / L. S. Zakharkina. – Sumy, 2011. – 20 s.
6. Ключ Ю. І. Розробка підходу до комплексної оцінки економічної стійкості машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / Ключ Ю. І. // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2010. – № 11 (153), ч. 1. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2010_11_1/Kljus.pdf. – Назва з екрана.
- Klius Yu. I. Rozrobka pidkhodu do kompleksnoi otsinky ekonomichnoi stiikosti mashynobudivnoho pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / Klius Yu. I. // Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia. – 2010. – № 11 (153), ch. 1. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2010_11_1/Kljus.pdf. – Nazva z ekrana.
7. Запорізька область у цифрах – 2012: Короткий стат. зб. / за ред. Головешка В. П. ; відп. за вип. Песочина Г. Ф. – Запоріжжя : Голов. упр. статистики у Запоріз. обл., 2013. – 213 с.
- Zaporizka oblast u tsyfrakh – 2012: Korotkyi stat. zb. / za red. Holoveshka V. P. ; vidp. za vyp. Pesochyna H. F. – Zaporizhzhia : Holov. upr. statystyky u Zaporiz. obl., 2013. – 213 s.
8. Запорізька область у цифрах – 2009: Короткий стат. зб. / за ред. Головешка В. П. ; відп. за вип. Песочина Г. Ф. – Запоріжжя : Голов. упр. статистики у Запоріз. обл., 2010. – 209 с.
- Zaporizka oblast u tsyfrakh – 2009: Korotkyi stat. zb. / za red. Holoveshka V. P. ; vidp. za vyp. Pesochyna H. F. – Zaporizhzhia : Holov. upr. statystyky u Zaporiz. obl., 2010. – 209 s.

Н. Г. Сейсебаєва, кандидат экономических наук (Запорожский национальный университет). **Тенденции развития отрасли машиностроения на современном этапе.**

Аннотация. В статье установлено, что возобновление экономического роста в Украине и странах СНГ обусловило возобновление, а потом и рост производства продукции машиностроения в 2000-х гг. Определено, что ее способность конкурировать на мировых рынках была значительно ослаблена, хотя сохранились старые технологические приобретения и человеческий капитал в отдельных отраслях. Доказано, что речь идет преимущественно о предприятиях военно-промышленного комплекса, которые еще могут позволить Украине занять ниши в определенных сегментах мирового рынка. Доказано, что металл и энергетические ресурсы являются основными материальными составляющими себестоимости продукции машиностроения, поэтому в течение длительного периода Украина хранила высокое конкурентное преимущество в процессе их производства, связанное с наличием развитого сектора металлургии и доступом к дешевой энергии. Однако с развитием рыночных отношений в переходных экономиках она частично ее потеряла, поскольку цена энергоносителей, поставщиком которых преимущественно была Россия, стремительно выросла во второй половине 2000-х гг., равно как и цена металла, который активно экспортируется. Доказано, что для производства очень многих видов продукции нужные компоненты, которые производят в странах бывшего СССР, которые так же пережили экономическое падение в 1990-х гг., а потому не всегда смогли сохранить производства и технологии.

Ключевые слова: конкуренция, качество, цена, сегмент мирового рынка, развитие, тенденции, развитие, сегмент, производство продукции машиностроения, доходы, расходы, убытки.

N. Seysebaeva, Cand. Econ. Sci. (Zaporozhya National University). **Modern machinebuilding industry's delopment trends.**

Annotation. It's defined that economic growth recovery in Ukraine and CIS countries was caused by the recovery and further machine-building production raise in 2000s. It is specified that the ability to compete in the world markets was weaken, though there were preserved technological reserves and human capital in peculiar industries. It is proved that it is going mostly about military enterprises able to compete in the segments of the world market. It is proved that metal and energy resources are the main tangible elements of the machine-building production cost value. During a long period of time Ukraine saved a high competitive advantage in their production related to the developed metals industry and access to the cheap energy. Nevertheless because of the market relations` during the transition period implementation Ukraine has partially lost them, as resources prices purchased from Russia grew quickly in the second part of 2000s. The same tendencies characterize metal prices, which is intensively exported. It is proved that the production of the most types of goods needs components manufactured in the former USSR countries, which also were in the stagnation of 1990s, and did not save all production processes and technologies.

Keywords: competition, quality, price, world market segment, development, tendencies, segment, machine-building production, returns, costs, losses.